

השחוק והמות

מאת דוד כוֹנֵי

דעה העצמית-הכוונת לבין נצנוץ של הכרה אובייקטיבית יותר, בין הרצוי והרצוי, הנוקשה והזורם. מסגרת היא המעבירה את הראוי להתקיים והי-משליכה את הספל, את הספית והסחיש שעלו בעצמם. אלה שבחי קלות-הדעת וזה הפקידה. אלא שתפקיד זה במלא כהכרח גם המחת. אף הוא מלמנו יחסיון של תופעות, סיגיהן, קורע את המעטה החיצוני בעל פני הדברים ומזמינו להציץ למהותם, לאילווריות שבהם, אל מאהורי קלעיו של העולם בו מפקיד הקדוש ולו טמץ סקרושתו, הנצחי מנצחיותו, המוחלט ממוחלסיותו. כשכ כמו השחוק. האדם היודע את שניהם הוא כההלך על קו הקץ, על חבל מחוץ על פני תהום: צעד אחד כושל ועונשו ריסוק אכזרי. רק כפשע בין שניהם לבין הניהוליות. לא זכה — יתגלגל מידעת יחסיותם של ערכי החיים והיסטוריותם אל היעדר כל ערך וכל גורמה, לית דין ולית דין והכל כותרת. זכה — והנה הודעת המות והשחוק ילחחו כבלאכס טובים, שומרי צלם האדם, יאלפוהו בינה על מה ראוי לחת את הנפש, מה הם הערכים שעליהם יהרג ולא יעבור, וכי לא הכל הבלים והבלים. אז רשאי האת הבכור (הבקתה) לחרוך את המות והאחווה במשאלה אחת: ואחר רצוני: את לבכם שתשך אור אחד לו יאיר עוד הלילה, זהו אור האחווה, וזה אור המלאך הרואנו באלף עיניים...

משורריב דיקאונטיים, אשר קיפחו את הכשרון להמדה ולחייב, מרבים השיר על הכוח. אלתרמן השיר נסלאים נפלאים הם חיינו המלאים מחשבות על מתים, אין בו מאומה מן הדקאונטיות. בשירתו במלא הכוחת תפקיד אחדותידי: רמו לסופיותם של חיייהיה. הוא לא צמח לבדי ישנה שירית עצמאית, לא נקשרו לו שום הורארי, אינו מעורר רגשות של פחד או קכס — מהבו צער הפרודה מן העולם. המותה מופיע בתכופות, אך מעוצב בתסכוניות גמורה. הוא אינו אלא "היכים שגוהרו בלעדי", כדבר השיר "שלושה אחים", זה האת מוטל על ערשיומי, לבו עייף להורגיו (הם העלמה, השירים והדרך), והאתים מספרים לו חמודות ארץ-רבה: "בבוקר (המשך בעמוד 6)

זא וראה: השחוק והמות באים בשירת אלתרמן בסמיכות קרובה מאד, משתלבים ופרחים זה את זה. חמדת החיים שלו, ההתפעמות מן החיים ועושרם אינה בשום פנים תמימה או "שכורה". זוהי הצמדות כאובה לעולם העלול כל שעה להישמט מן הידים. כשק כנסי המלאך. הרואנו באלף עיניים" נשמע מתוכה. אל המחת פורר שים אחד-אחד. האחים, עמו מהדין בעל רעות הרוח, העני כמה שר את "שמחת עניים", על ערש המות מוטל הנער שב-שירי ככות טצריים. אין פנוי ממנו בשירה זו, וחמצא בה את החרדה הנסתרת והגלויה, את החפזון לחי יות "מהר" ו"הרבה", כי לא נחיה עד מחר", כי "עד שנלכין כגיר והמחת המר גישנה, לו יהיה לפנינו השיר של עשרת אחים שלנו". החיים הם כקפיצה בנבהים מסחרים שקופץ הלולין היודע ועד כי קרוב יום ויפול וידום כאבן. בגיהן של אמהות נושאים בלבם כדור-של-עופרת ולאחובה. הקץ גיבט קרוב. הוא איהן וקבוע. / כויוקן מלכות על פני האנורה / בכל הגי היך הוא פבוע. רבים מן השירים עוצבו מלכי החילה כפרודה מן החיים (שיר שלושה אחים", היבת זמרה נסרדה", בשש העיר הזאת" ועוד). החייב היודעים היטב את המחלה (מות האב, אל האב, שלושה שירים) הם החיים על קו הקץ", "כמשפט הקולות בשיאי הסולם הם החיים בסכין בלב", כמשפט הלולין חסוצם בעשייתו, דקה אתה של מותה. לכאורה אין כמות וכשחוק לרוחק, לזרות, לקוטביות. האחד הוא כובד הרעה, תוגה, חכלית-הידיעה, אופל ור-כמה; השני — קלות-דעת, בתי-החומה, זיקיקידינור. אך ראוי: רק האדם יודע את חזאות-מותו. אמרו פילוסופים, כי המוסנס הקובע ביותר הגותו של אדם הוא ידיעת קצו; אמרו פילוסופים כי האדם הוא בעל-חי, היודע לצחוק. האין איפוא, נקודת-מיסגש בין הטניב, האן סקור משותף הבוין אותם, תחוב חודעה בו ישכנו בידדות אינטימית? כבר אמרנו כי ההומור יונק מ-הבל הכלים, טאפס את הערכים, עושה את הפון המגיורי למינורי. בנשילותו הוא התנגשות בין שתי מערכות, בין התר- (*) קסע מתוך ססה על שירת אלתרמן שבספר "ביום לבין זמנם", עיצא לאור בהוצאת ספרית פועלים.

השחוק והמנות

(סיף מעמוד 5)

ראינו שקדעה עירומה וסנאי על כחף היער... כי אמרו: אחינו עיצם את עינו ועינו אהבו את אלה... או נשבר אליהם לבי הצוחק, או פרשתו עד תק את ידו ובהיתוך הכרע נחשפו לי הרקס הימים שנתרו בלעדי...

בחיי מעשה הנאיבסוד לבושר מעולה הוא כי החוש למות" ירדום, ישותק, יתחק — אפילו (יביחוד) בעיצומו של קרב. לא כאן מקומו, אך לא יתכן "כשהן החיים" של משורר והוגהר דעות בלי "חוש למות" עז. ואין הפימססיה אלא פנישה בין החיים והמחה. הפימססיה האמיתית נולדת רק במקום בו החוש האחד שקול כנגד השני. חוש לחיים בלבד מעלה הרגלות שטחיות, שאין בה מאימה מן החריפות. אבל החריפות והפימססיה נוצרות רק במקום בו יראת הכבוד למות רותה את חומה של היבתי החיים, וזו שוב הועסקת והועלתה בערכה ע"י יראת המות... הם או החיים אינו אלא הבהיר והאפל כאחד, אישגילדומכאוי בות" (הומאס מאן).

עו הסות. יריב אדיר שלא הכיר נהגה שמו המפורש ניצב כנגד החי, כוהותיהם שקולים כמעט. הוא אורב מאחורי כל כותל (מי יבין אי צופה לו שעת הפקידה האם בהר או מחזר הבית...), מסתער בחורג בהבדל הבלים" — ונכונ כי עוים ממות החיים. ראה גופי לך מאר בעמידה, עיים בו יעשו, דמים עליו יגנו. חלי, חלי, זורח וגורא, אתה רואה מה אדיר רום הייתי. האב הנערץ, על ערשי המות, אינו זכנע ואינו חדל כמאבק: ארץ, ארץ נשבה, ראי: החוק מכל מבצריך הוא הקרב השקול של האב באשמורת לילה מכובבת. הקרן פוהו דווק ואילים, אבל לך הוא ולא לצריך, בשביעה בגבורה העקבית, ההופכת למלאכה מהשבת... (אל האב), כוכבים בחוק" מלאים מחשבות על מות. אלא שו שירה צעירה ומראתו חיים לאין ספור דוחקים איתו לקרן זריחה, מר לב צעיר וינהג בל דצינות? אך מלחמה זו היא עיפר הנגם של שמתח עניים" ושירי מכות מצויינים, על פני כל עמודיהם היא נמשכת ורק בסיום עולה ישועה גדולה, כוקע אקורד הנצחון: "חיות הבות שתכלה לו איתך, לא יוכל לך מות". אין פלא כי לשירתי של אלהרמן נענו ראשונים בני דורו הצעירים בארץ אשר בעד חיות שילמו כמאבק ללאי-קץ. זו היתה הורת חיים לעוילב — והם היו לא נעשים כדור זה. מיפסס נסע בדרך היוזאת, בדרך עיני וערעה, דרך נחושה וגוה, דרך יגע ואוייב, דרך לעוילב" שירת היחוד היתה גם שירת הרבים, שירת הייהם של רבים.